

באיראן מבינים: החלה הספירה לאחור ? או הסדרה או הסלמה

31.03.2025 | ד"ר יוסי מנשרוף | written by

המכתב ששיגר נשיא ארה"ב דונלד טראמפ לאיראן בראשית מארס, ושהועבר אליה ב-12 במארס בביקור בטהרן של אנור גרגאש, יועצו של נשיא האמירויות, ובו אולטימטום להשגת הסכם גרעין בתוך חודשיים, העמיק את הטלטלה שבה מצויה איראן בעת האחרונה.

עוד קודם לכן, הצפי להשבת הסנקציות מצד מועצת הביטחון במחצית אוקטובר הקרוב כבר גרר חשש בקרב המשטר בטהרן. לצד זאת, התמורות העמוקות במפה הגיאופוליטית באזור בצל המלחמה, והצטרפותה של איראן למעגל האש, מציבות את איראן במצב בעייתי במיוחד.

גם השחקן היחיד במערך השלוחים האיראני, החות'ים, מתמודד כעת עם תקיפות יומיומיות מצד ארה"ב, ובמוקדם או במאוחר הדבר צפוי להעיב על יכולת האיום שלו נגד ישראל.

האיום הישיר של טראמפ, לתקוף את איראן בתגובה על מתקפות החות'ים, פוגע בבטן הרכה של תורת הפעלת השלוחים מצד טהרן. במהותה, נועדה התפיסה הזו לאפשר לאיראן להעניק חסות מקיפה למיליציות השונות באזור, שפועלות בחפיפה משמעותית של אינטרסים עימה, ובכך להצמיח לה שלוש תועלות חשובות: להתיש את אויביה דרך צד שלישי, להילחם באויביה מחוץ לשטחה, ולקדם את ההגמוניה האיראנית באזור.

למרכז הבמה

רכיב מהותי בתורת הפעלת השלוחים הוא ההתנערות של איראן מפעילות שלוחיה. לכן, הצהרת טראמפ מ-17 במארס כי "מרגע זה כל ירייה של החות'ים תיחשב לכזו שנורתה על ידי הנהגת איראן, והיא תישא באחריות ובהשלכות הקשות", מוציאה את איראן מאחורי הקלעים ומציבה אותה במרכז הבמה.

חובת ההוכחה חלה כעת על טראמפ, שמאז אימו כוחותיו תוקפים באופן סדרתי את החות'ים, בדגש על ניסיונות לפגוע בבכירי המיליציה ובתשתיות חשובות. עם זאת, נראה שטראמפ יעדיף בשלב הנוכחי לא לתקוף את איראן עצמה אלא יבחר לתקוף גורם או תשתיות של כוח קודם בזירת תימן.

לפיכך, ההצהרות שהשמיעו חמינאי ומפקד משמרות המהפכה סלאמי, מאז האיום של טראמפ, ולפיהן החות'ים פועלים באופן עצמאי, הינן חסרות תועלת, מהוות חלק מתורת הפעלת השלוחים, ומשקפות את החשש שלהם מההשלכות הצפויות של המשך פעילות החות'ים.

ספק גם אם איראן תוכל לממש את האיום מצד חמינאי, בנאומו לרגל ראש השנה הפרסי, לגמול ב"סטירה מצלצלת" לאמריקנים אם יתקפו את איראן. כפי שהשתקף בתגובתה בינואר 2020 לחיסול מפקד כוח קודס דאז, קאסם סולימאני, טהרן מודעת לנחיתותה מול ארה"ב ולסכנה הנשקפת לתוכנית הגרעין שלה ואף למשטר בכללותו, בתרחיש של מלחמה נגד ארה"ב.

במתקפת הטילים האיראנית נגד שני בסיסים אמריקניים בעיראק, לא נהרג אף חייל אמריקני, ובראיון ל"פוקס ניוז" (2 באפריל 2024) טראמפ אף אישר דיווחים קודמים שלפיהם איראן עדכנה מבעוד מועד את ארה"ב על אודות כוונתה לבצע מתקפת טילים נגדה בעיראק.

המציאות הגיאופוליטית החדשה באזור מציבה את המשטר באיראן בנקודה רגישה ובעייתית, ולטענת נשיאה לשעבר, חסן רוחאני, ראש המחנה המתון באיראן ☐ במצב הגרוע בתולדותיו. לפיכך, דחק רוחאני, שאינו נושא כיום בתפקיד כלשהו בשלטון לאחר שהודר על ידי חמינאי, להיענות לדרישת טראמפ לקיים מו"מ. טהרן מצמצמה ראשונה, ובהצהרת שר החוץ עראקצ'י ב-24 במארס אותה בגלוי על נכונותה לקיים מו"מ עקיף עם טראמפ.

הזרוע האיראנית בשפל

איראן כבר קיימה לפני כעשור מו"מ עם ארה"ב, באמצעות אותה "גמישות הרואית" מצד חמינאי, שהביאה אותה להסכם הגרעין. אלא שהפעם היא מגיעה למו"מ במצב שונה לחלוטין. תוכנית הגרעין שלה הגיעה לפי שעה לנקודת שיא, אך טהרן נחלשה באופן משמעותי באזור, לאחר שאיבדה את סוריה, וחיזבאללה, "היהלום שבכתר" במערך השלוחים שלה והזרוע האסטרטגית שלה באזור ובעולם, נמצא בשפל היסטורי.

מצבו הקשה משתקף בהכלה שמאמץ הארגון למול המתקפות הסדרתיות נגדו מצד ישראל, בהחלטתו לא לחדש את הלחימה נגד ישראל למרות חידוש המלחמה בעזה, ובהצהרת מנהיג החות'ים, עבד אל-מאלכ אל-חות'י, שלפיה ארגונו "פתוח להתערב בכל מקרה שיתבקש מאיתנו להתערב לצד אחינו בחיזבאללה והעם הלבנוני". ההצהרה הבליטה את חיוורונו של חיזבאללה, שעד כה היה זה שסייע לחות'ים, כלכלית וצבאית, ואילו כעת נזקק כביכול לסיוע החות'י בגלל מצבו הקשה.

זאת ועוד, מערך המיליציות שלה בעיראק נמצא עדיין תחת השפעת האיום הישראלי ממחצית נובמבר 2024 לתקוף אותן, אם יחדשו את מתקפותיהן נגד ישראל, וכעת טראמפ מציב איום מוחשי ראשון על איראן ומכוון לנקודה רגישה בהפעלת השלוחים שלה.

למול האיום שהעלתה אחת המיליציות, אל-נג'באא, לחדש את מתקפותיה נגד הכוחות האמריקניים בעיראק אם ארה"ב לא תסיג את כוחותיה מעיראק עד סוף 2025, וכוונתה של מיליצית כתאב חיזבאללה לחדש את התקיפות נגד ישראל בעקבות חידוש המלחמה בעזה,

שיגרה טהרן בדחיפות ב־19 במארס את מפקד כוח קודס, אסמאעיל קאאני, לבגדד, ולפי המדווח ביקש מהמיליציות "להימנע מהתגרויות" נגד ארה"ב או ישראל, "מפאת המצב הרגיש".

בהתאם לכך, איראן גם מתמהמהת עם ביצוע "מתקפת התגובה" שהתחייבה לה נגד ישראל, ובכירה מבטיחים לבצעה "בבוא העת". גם משבר הלגיטימציה הפנימי המעמיק מעיב על מצבו של המשטר האיראני, ומשקף היבט נוסף של היחלשותו.

בכירים בממשלת איראן הצהירו בימים האחרונים שאיראן שיגרה לטראמפ מכתב תשובה באמצעות עומאן ☒ מה שמסמן על תחילתו של מו"מ אפשרי. לנוכח זאת, על ישראל להדק את השיח האסטרטגי עם ממשל טראמפ כדי לוודא שהיא אינה מאבדת את הזדמנות הפז שמונחת לפתחה, לאור המצוקה האסטרטגית שבה מצויה איראן.

על ישראל לוודא שטראמפ אינו נסוג מכוונתו לטפל בבעיה האיראנית באופן נוקב. במקביל, על ישראל לקדם הצטיידות במטוסי תדלוק ואמל"ח מתקדמים מארה"ב, כדי לשפר כשירות לתקיפה באיראן בעת המתאימה.

פורסם בישראל היום, בתאריך 31.03.2025.